

Sisyra jutlandica Esb.-P. faunae nov. spec. (Neuroptera, Sisyridae)

door

D. C. GEIJSKES

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden

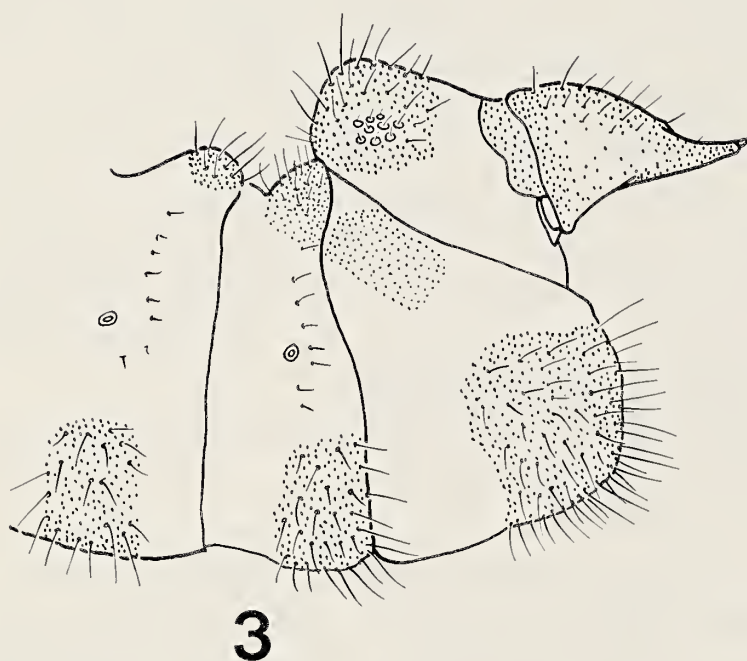
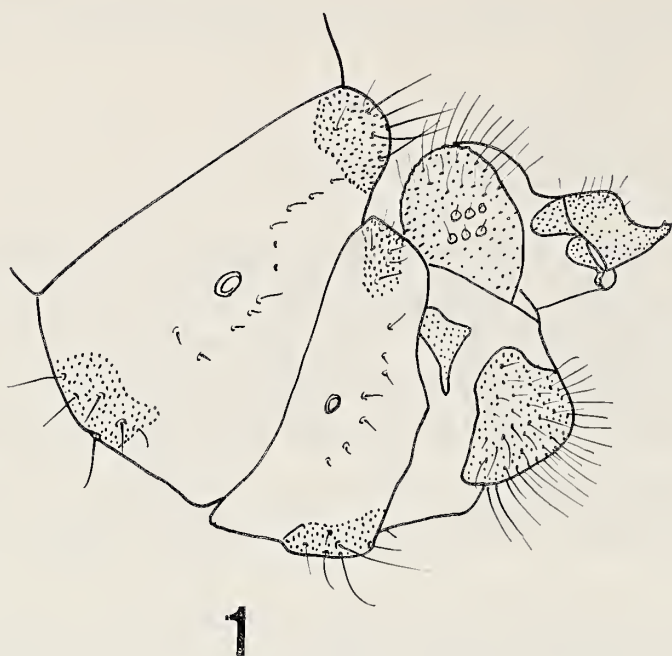
In de laatste jaren zijn door het personeel van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden verschillende malen entomologische verzamelexcursies gehouden in het gebied van de Nieuwkoopse Plassen. Daarbij is vooral aandacht besteed aan het reservaat van de Lusthof „De Haeck”, dat onder bescherming staat van de Stichting „Het Zuid-Hollands Landschap”. In dit terrein van rietlanden, turfgaten en gemengd moerasbos komt nog een fauna voor, die ons een blik gunt in wat vroeger in het veenlandschap van Holland stellig over veel grotere uitgestrektheden aanwezig is geweest.

De ontdekking van *Sisyra jutlandica* Esb.-P. in dit terrein vormt een sprekend voorbeeld van het faunistisch belang van het gebied. Op 29 mei 1970 werden door de heren Ph. PRONK en L. OOSTERWEGHEL elk één wijfje van genoemde soort gevonden langs de vijvers van „De Haeck”. Het viel ons in het veld op, dat deze exemplaren veel lichter en vooral bruiner van tint waren dan de exemplaren van de gewone soort *Sisyra fuscata* (F.), die daar algemeen voorkomt, maar rookkleurig zwart getint is. Thuis werden de bruine exemplaren direct onder de binoculair microscoop nauwkeuriger bekeken en daarbij viel de verdenking spoedig op *Sisyra jutlandica*, een weinig bekende soort door ESBEN-PETERSEN in 1915 uit Aarhus in Jutland, Denemarken, beschreven naar zeven mannetjes en vier wijfjes. De vleugels zijn lichtbruin van kleur, de aderen weinig genuanceerd, de thorax glimmend kastanjebruin en de antennen lichtbruin, maar de twee eerste segmenten en het laatste gedeelte van het flagellum zijn donkerbruin. De vorm van de vleugels maakte tegenover die van *S. fuscata* een slankere indruk.

De bevestiging van ons vermoeden zou door het vinden van mannetjes geleverd kunnen worden, want deze bezitten in het genitaalapparaat aan het uiteinde van het abdomen de beste kenmerken van de soort. Twee dagen later zochten mijn assistent L. OOSTERWEGHEL en ikzelf een dag lang op dezelfde plek naar mannetjes van *S. jutlandica*, maar tevergeefs. Wel vonden wij een 50-tal exemplaren van *S. fuscata* in beide seksen, doch geen enkele *jutlandica*. Ook op later gehouden excursies in juni, juli en augustus kwam geen enkel exemplaar van deze soort meer voor de dag. Evenmin in het volgende jaar 1971, toen daar ook enkele malen uitvoerig werd verzameld.

De oplossing van deze puzzel kwam toch, maar van een geheel andere kant. In 1971 ontving ik van de heer L. W. G. HIGLER, hydrobioloog bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Austerlitz, een kleine zending Neuroptera voor determinatie. Daaronder bevonden zich ook een tiental *Sisyra*'s gevangen op licht in het reservaat „de Weerribben”, gem. Oldemarkt (Ov.) door de heer H. LEYS. De meeste hiervan behoorden tot de gewone *Sisyra fuscata*, maar twee exemplaren, gevangen op 12.VII.1970, bleken later, toen ze tot microscopische preparaten verwerkt waren, te behoren tot de gezochte mannetjes van *Sisyra jutlandica*!

Een vergelijking van de oorspronkelijke beschrijving van de soort door ESBEN-

Abdominale segmenten VII—X van het ♂. Fig. 1, 2: *Sisyra jutlandica* Esb.-P.; 1. lateraal, 2. dorsaal. Fig. 3, 4: *Sisyra fuscata* (F.); 3. lateraal, 4. dorsaal.

PETERSEN met de Nederlandse exemplaren gaf aan, dat de inlandse *jutlandica* kleiner is dan de Deense typen. Lengte voorvleugel bij type en paratypen uit Denemarken: 6,5—7 mm; achtervleugel 5,5—6 mm. Bij de Nederlandse exemplaren bedraagt de lengte van de voorvleugel bij mannetjes en wijfjes: 5,2 mm; achtervleugel 4,5 mm. De grootste breedte van de vleugels van een exemplaar uit Denemarken, gemeten naar een foto uit de publikatie van ESBEN-PETERSEN, bedraagt aan de voorvleugel 2,4 mm, aan de achtervleugel 2,2 mm. Bij de Nederlandse exemplaren zijn deze maten resp. 1,9 mm en 1,7 mm.

De mannelijke genitalia in de microscopische preparaten van de exemplaren uit

de Weerribben wijken nauwelijks af van de figuur door ESBEN-PETERSEN daarvan gegeven. Deze verschillen trouwens zo sterk van die van de drie andere *Sisyra*-soorten die in Midden-Europa en ook in Nederland gevonden zijn (ALBARDA, 1889), nl. *S. fuscata* (F.), *S. dalii* McL. en *S. terminalis* Curt., dat verwisseling hiermede als uitgesloten is te beschouwen. Bovendien verschillen deze drie soorten in kleur van de antennen en van de vleugels. Het beste kenmerk voor beide seksen van *jutlandica* vormt de kleur van de antennen, die in de eerste helft van het flagellum lichtbruin van kleur is, de rest van het flagellum en de eerste twee segmenten van de antenne zijn donkerbruin. Ook de lichtbruine tint van de vleugels, waarin de aderen weinig gemarkeerd zijn, vormt een goed herkenningsteken. Voor de mannetjes is het genitaalapparaat doorslaggevend; dit bezit bij *jutlandica* een korte stompvormige „entoprocessus” aan het uiteinde van het 10de achterlijfs-segment, welk orgaan volgens TJEDER (1954) het beste met deze naam kan worden aangeduid. Bij de andere genoemde soorten is deze entoprocessus haakvormig.

Het blijft merkwaardig dat *Sisyra jutlandica* tot nu toe alleen van Denemarken bekend is geweest, maar volgens ESBEN-PETERSEN (1929) is zij ook in Finland gevonden. Er staat echter niet bij vermeld door wie en waar. Haar voorkomen op twee verschillende plaatsen in Nederland duidt er op, dat zij hier te lande thuis hoort en op andere plekken die daarvoor in aanmerking komen te verwachten is. Vermoedelijk is zij ook in Noord-Duitsland te vinden. Voorlopig blijft de soort zeldzaam en haar ontdekking in Nederland is geheel onverwacht gekomen.

De vier inlandse exemplaren worden in de collectie van het museum te Leiden bewaard. De twee mannetjes die in alcohol verzameld waren, zijn tot microscopische preparaten verwerkt.

Summary

During an entomological investigation of the peat land near the lakes of Nieuwkoop (Prov. of South-Holland), *Sisyra jutlandica* Esb.-P. (Neuroptera) was detected in two females on May 29, 1970. The species was described from Denmark in 1915, but since recorded from Finland only. On July 12, 1971, two males were collected in a light trap in the eastern part of the Netherlands in the nature reserve „de Weerribben” (Prov. of Overijssel). The Dutch specimens are smaller in size than the type specimens from Denmark, otherwise they agree well with the original description and figures.

Literatuur

- ALBARDA, H., 1889. Catalogue raisonné et synonymique des Névroptères observés dans les Pays-Bas et dans les Pays Limitrophes. Tijdschr. Ent. 32: 211—376.
- ESBEN-PETERSEN, P., 1915. New species of Neuropterous Insects in Danish collections. Vidensk. Meddr dansk naturh. Foren. 66: 175—181, Fig. 1—2.
- , 1929. Netvinger og skorpionfluier (Neuroptera & Mecoptera). Danmarks Fauna 33: 1—134, 90 figs. Gads Forlag, København.
- TJEDER, B., 1954. Genital structures and terminology in the order Neuroptera. Ent. Meddr 27: 23—40, Fig. 1—28.